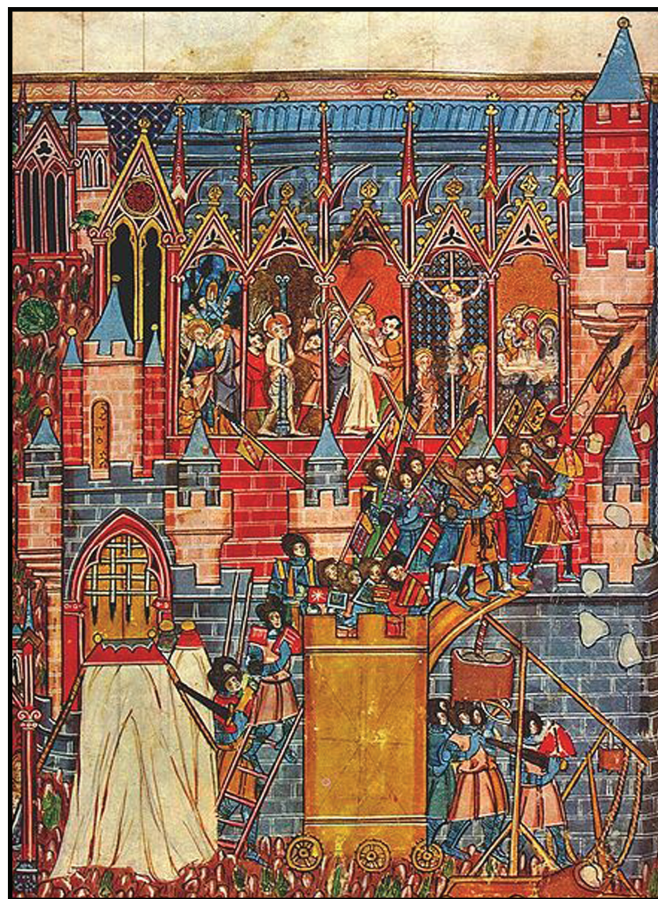

QUOD DEUS VULT!

Сборник в чест на проф. дин Красимира Гагова

MEDIAEVALIA

QUOD DEUS
VULT!

Сборник в чест на професор дин Красимира Гагова

Съставители:

доц. д-р Ивайла Попова

доц. д-р Александър Николов

гл.ас. д-р Никола Дюлгеров

София 2013

СЪДЪРЖАНИЕ

<i>Илия Г. Илиев</i> (ИИИ-БАН, София), ЧОВЕК И ДОБРЕ ДА ЖИВЕЕ... ДОСТИГА ДО НЯКОЯ КРЪГЛА ГОДИШНИНА. Оптимистична похвала за колегата Красимира Гагова 5	5
<i>Димитър Попов</i> (СУ „Свети Климент Охридски“), Жреците на бесите 10	10
<i>Антоан Тонев</i> (СУ „Свети Климент Охридски“), Римските foederati – някои проблеми и наблюдения 24	24
<i>Доротея Валентинова</i> (СУ „Свети Климент Охридски“), Изтляването на „Romanitas“ и залезът на свръхдържавата Рим 39	39
<i>Веселка Гъркова</i> (СУ „Свети Климент Охридски“), Произход на франките и историческата му рефлексия 73	73
<i>Георги Димов</i> (СУ „Свети Климент Охридски“), Българите в Южна Италия през Средните векове (от VI-XI век) 98	98
<i>Павел Павлович</i> (СУ „Свети Климент Охридски“), Историкът и неговата епоха: Мухаммад ибн Шихаб аз-Зухри 120	120
<i>Десислава Владимирова</i> (СУ „Свети Климент Охридски“), Как дойде злото? – монахът Теодосий за падането на Сиракуза (878 г.) и положението на християните в мюсюлманска Сицилия 140	140
<i>Бистра Николова</i> (ИИИ-БАН, София), Изобличение или предупреждение (Презвитер Козма към монасите) 154	154

<i>Илия Г. Илиев</i> (ИИИ–БАН, София), <i>Amor omnia vincit</i> . Любовта и бракът по нашите земи през XIII век 163	163
<i>Васил Нинов</i> (ИИИ–БАН, София), Някои наблюдения относно употребата на родовата традиция във владетелските кръстоносни походи на династията Хоенщауфен 174	174
<i>Ивелин Иванов</i> (ВТУ "Св. св. Кирил и Методий"), Смърт на тирана! Разсъждения върху образите на владетели в два средновековни ръкописа 190	190
<i>Иван Билярски</i> (ИИИ–БАН, София), За вечето и синклита 199	199
<i>Петър Ангелов</i> (СУ „Свети Климент Охридски“), Названията на западноевропейците в старобългарската литература 215	215
<i>Калин Йорданов</i> (ЮЗУ „Неофит Рилски“), Новите свети мъченици: Култът към светците, блажените и мъчениците на кръстоносното движение от XI-XIII век .227	227
<i>Венелин Бараков</i> (ВТУ "Св. св. Кирил и Методий"), Средновековният Бдин256	256
<i>Александър Заралиев</i> (СУ „Свети Климент Охридски“), Религиозни, гадателски и погребални представи на Балтите за задгробния живот 267	267
<i>Никола Дюлгеров</i> (СУ „Свети Климент Охридски“), Феодалната йерархия в Анжуйска Морея и Албания (XIII-XIV век) 279	279
<i>Надежда Христова</i> (ВТУ "Св. св. Кирил и Методий"), Храната като социален маркер в средновековна Англия (XIII-XVв.) 296	296

<i>Йоанна Бенчева</i> (СУ „Свети Климент Охридски“), Законникът на Стефан Душан – успех или провал?	311
<i>Васил Гюзелев</i> (СУ „Свети Климент Охридски“), Баварският херцог Ото III (1290-1312), борбата му за унгарския трон и неговите премеждия в Българското царство, Трансилвания и Галичкото княжество през 1307-1308 г.	314
<i>Тома Томов</i> (НБУ), Един графит за Христовите страсти в Св. София, Константинопол	318
<i>Владислав Иванов</i> (ИБЦТ – БАН), Татарите и България (XIII-XIV в.)	337
<i>Джени Маджаров</i> (СУ „Свети Климент Охридски“), Функция и семантика на ритуала по издигане на главен жупан при неговото назначаване през XIV-XX век в Кралство Унгария	348
<i>Ивайла Попова</i> (СУ „Свети Климент Охридски“), Модон (Метони) в края на XV век през очите на западни пътешественици	374
<i>Александър Николов</i> (СУ „Свети Климент Охридски“), Антонио Ивани да Сарцана и неговата творба „Завладяването на Константинопол“ (1453г.)	395
<i>Снежана Ракова</i> (ЮЗУ „Неофит Рилски“), Краят на Кръстоносните походи: Западна Европа, Венеция и Османската империя след падането на Константинопол в 1453 г.	404
<i>Liliana Simeonova</i> (ИБЦТ – БАН), Classical Art in Ottoman Constantinople, the 15th through the 17th Century	412

Росица Ташева (СУ „Свети Климент Охридски“), На кого принадлежи суверенитетът в държавата? Идеологическите спорове между „монархомахи“ и „политици“ по време на религиозните войни във Франция423

Българите в Южна Италия през Средните векове (от VI-XI век)

Георги Димов

1.

През Средните векове Южна Италия била подложена на множество нашествия, миграции, етнически поселения. Сред заселниците по нейните земи се открояват готи, лангобарди, българи, арменци, гърци, славяни, по-късно араби и нормани. Някои от тези народи¹ оставили дълбоки следи върху културата и езика на Апенинския полуостров. Други се инфилтрирали сред различните етноси и изчезнали. Днес ние не срещаме нито техните имена, нито техния език. Останал единствено далечният спомен за тях, който съвременната наука, понякога прибързано, понякога по-старателно се мъчи да възроди.

Подобна била съдбата и на българите в южноиталийските земи. Те не успели да създадат своя трайна държава на полуострова, по историческия модел на Дунавска или Волжко-Камска България. И както може да предположим, впоследствие се смесили, подобно на Куберовите българи в пределите на Византийската империя, с местното население. С течение на времето следите от българското присъствие по тези древни земи започнали да избледняват и се съхранили единствено в контекста на запазените писмени извори, върху някои археологически паметници или в известните ни ономастични свидетелства, повечето включващи в основата си корена *булг/болг*.

Всъщност това, което днес знаем за българите в Южна Италия, е твърде малко и често се основава повече на сравнителния и емпиричен материал, отколкото на преки извори и археологически податки. От наличните сведения става ясно, че първоначалното „запознаване“ на древните българи с тази част на европейския континент се извършило чрез проникването им като наемници във византийските войски. Най-ранният етап ни отвежда към славните години от управлението на император Юстиниан Велики (527–565)². Първите следи оставили споменатите от Прокопий Кесарийски *хуни*, рекрутирани от византийците в дългите им и кръвопролитни

¹ Определението *народ* в случая се използва условно, като *terminus technicus*, без да се влага съвременния смисъл на думата. Същата уговорка отправям и към използването на изрази като: нашите прародители, предшественици и т.н., употребени единствено за да се избегнат множеството повторения в текста.

² Бурмов, Ал. Към въпроса за произхода на прабългарите. – В: Избрани произведения. Т. 1. С., 1968, 19–49.

войни с готите през VI век. Тези хунски наемници били припознати от авторитетните ни учени Александър Бурмов и Веселин Бешевлиев като българи в служба на Империята³. Според тях, замяната на етнонима хуни с българи в съвременната историография се наложил благодарение на запазените латински текстове на Йорданес⁴ и Комес Марцелин⁵, в които някогашните степни воители са наречени българи, и от друга страна – въз основа на умишлената архаизация сред гръцките автори на названията на номадските и източни народи – в случая като *Ουννοι*⁶.

Първите писмени свидетелства за хунски (български) наемници на Апенините датират от VI век. Те включвали отделни откъси от книги V–VIII на „История на войните на Юстиниан с перси, вандали и готи“, съставени вероятно в периода 545–550 г. Те били дело бележития византийски писател Прокопий Кесарийски. Този автор, наричан често и последния античен историк, споменава многократно в творбите си за привличането на хунски, т.е. български воители в помощ на империята. Впрочем този факт сам по себе си ни най-малко не би трябвало да ни учудва, тъй като по това време ромейската армия била доста разнолика в етническо отношение и в редовете ѝ преобладавали представителите на почти всички народи и варварски племена.

В началото хунските (български) наемници заедно с гепидски отреди акостирали в Калабрия (*Бруцио*) с помощта на византийската флота. Впоследствие обаче те минали на страната на готите, вероятно след несполучливия им сблъсък с крал Теодорих (493–526)⁷. Прокопий Кесарийски ни информира и за някаква хунска, сиреч българска военна част, която под командването на ромея Константин дебаркирала на о. Сицилия през 535 г.⁸, т.е. в началото на войната с готите. Тези 200 хуни (българи) според ромейския автор били отлични стрелци с лък и вярно следвали византийците в опита им да отвоюват Италия⁹. Две години по-късно 1600 конници „българи, склавини и анти, живеещи отвъд реката Истър“, под предводителството на военачалниците Мартин и Валериан се появили в околностите на Рим, в Средна Италия. Те били изпратени в помощ на *стратег-автократор* Велизарий¹⁰. Валериан предвидливо наредил на всички тези хуни

³ Пак там, 19–49; **Бешевлиев, В.** Първобългарите. История, бит и култура. Пловдив, 2008, 220–221.

⁴ ЛИБИ, I (1958), 326–368.

⁵ Пак там, 308–319.

⁶ ГИБИ, II (1958), 105–147; **Бешевлиев, В.** Цит. съч., 220–221.

⁷ **D'Amico, V.** I Bulgari stanziati nelle terre d'Italia nell'alto medio evo. Roma, 1942, p. 5.

⁸ ГИБИ, II, 105–147; **Божилков, Ив.** Българите във Византийската империя. С., 1995, с. 27.

⁹ ГИБИ, II, 105–147; **Бешевлиев, В.** Цит. съч., с. 18.

¹⁰ ГИБИ, II, 105–147. Често това свидетелство се оспорва, тъй като антиите и склавините са определяни единствено като воители, сражаващи се като пехотинци, но не и като конници.

(българи) да построят вал покрай р. Тибър, навярно за да могат конете им да се хранят, необезпокоявани от вражеските атаки¹¹.

През 542 г., след множество сражения, Велизарий получил поредните подкрепления от император Юстиниан. Те били съставени отново от „траки, арменци и малък брой българи“¹². Сред българските воители се запазило и името на коменданта на византийския гарнизон в Перузия¹³. Това бил хунът (българинът) *Одолган*, назначен на този пост през 546 г.¹⁴

Интересни са и сведенията, които ни поднася източноримският хронист, и бивш секретар на Юстиниан, Комес Марцелин. Ерудираният ромей представил българите недотам верни на ромеите. Според него поради предателството им армията на византиецца Йоан (*Iohannes magister militum*), която дотогава твърде успешно се сражавала с варварите в Кампания (*Campania*), една нощ била изненадващо нападната от готския владетел Тотила (542–552): "*Qui postea partitur nocturnum Totilae superventum Bulgarum suorum proditione*"¹⁵. В противоречие с Марцелин, Прокопий Кесарийски оневинява хунските (българските) войни, които изпълнявали ролята на лековъоръжени конници-съгледвачи в ромейската армия и единствения им грях им се състоял в това, че закъснели за битката. През 552 г. сред армията на евнуха Нарзес, която потеглила към Апенините, отново срещахме хунски (български) наемници, отново представени като изкусни стрелци с лък. По-нататък българите взели участие и във важното сражение при Буста Галорум (*Busta Gallorum*). В него ромеите нанесли решително поражение на остготите и убили краля им Тотила¹⁶. Същата година, след като разгромили готската армия, византийците обсадили и превзели град Рим, който били загубили неотдавна. На фона на разигралите се събития папа Григорий Велики (590–604) в книга четвърта от своите „Диалози“¹⁷ споменал един неизвестен по име *спатарий* сред приближените на главнокомандващия Нарзес, който имал хунско, респективно българско потекло¹⁸. Един ден този мечоносец бил повикан при едно умиращо дете и двамата заговорили на един и същ варварски език. Този пасаж от Григориевите „Диалози“ често се преекспонира в

¹¹ Бешевлиев, В. Цит. съч., с. 18.

¹² Пак там, с. 19.

¹³ Дн. Перуджиа, Умбрия, Централна Италия (лат. *Perusia*).

¹⁴ Божилков, Ив. Цит. съч., с. 27; Бешевлиев, В. Цит. съч., с. 19.

¹⁵ ЛИБИ, I, с. 318.

¹⁶ Rance, Ph. Narses and the Battle of Taginae (Busta Gallorum) 552: Procopius and Sixth-Century Warfare. – *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, Bd. 54, H. 4 (2005), 424–472.

¹⁷ Вж. http://www.documentacatholicaomnia.eu/04z/z_05900604__SS_Gregorius_I_Magnus__Dialogorum_Libri_IV_De_Vita_Et_Miraculis_Patrum_Italicorum__MLT.pdf.html

¹⁸ Бешевлиев, В. Цит. съч., с. 19.

съвременната българска историческа литература, тъй като се представя от някои родни историци като разговор между двама българи на родния им език, т.е. предполага се наличието на говорим български език сред въпросните хунски наемници¹⁹. Всъщност разказът на папа Григорий има съвсем друго предназначение – той по-скоро доказвал, че детето е било някога на небето, както твърдяло самото то, и там научило всички познати на хората езици, т.е. в случая имаме описано не друго, а поредното от чудесата на християнската вяра.

От друга страна, появата на хунски (български) наемници на фона на византийско-готските войни, както видяхме, не била свързана единствено с Южна, но и с Централна и Северна Италия. Причината била предимно в мобилността на ромейските армии и подразделения, в които българите служели. Споменатите хуни (българи) често сменяли своите лагери, поемали по различни пътища, водели сражения, когато и където било необходимо. Тези наемни части обаче едва ли пристигали на Апенинския полуостров, единствено и само за да вземат участие във войната с готите, след което триумфално са се отправяли към своята предишна родина с награбената и завоювана плячка²⁰. Не бива да се съмняваме, че част от тях доброволно, по своя инициатива оставали в Италия, а други служели като гарнизони из византийската територия на полуострова²¹.

2.

Едва през втория етап от заселването им на Апенините българите вече били разпознаваеми с тяхното собствено име – *Vulgares*. Както ще видим това наименование ще се окаже доста устойчиво в италианската история.

Този период започнал с нашествието на лангобардите в земите на Ботуша през втората половина на VI век. Тогава техният крал Албоин (565–572) довел със себе си хора от най-различни племена, победени или увлечени по време на лангобардската

¹⁹ Вж. **Рашев, Р.** Прабългарите през V–VII век. Велико Търново, 2007, с. 167. От този период останал и споменът за блажения *Пиетро Булгаро* – „свещеник българин, кардинал (?)... умрял в Рим и роден в 560 г. в Салусола (Италия)“ – личност, вероятно с епископски сан, вж. **Perosa, M.** Borgovercelli. Vercelli, 1889.

²⁰ **Божилков, Ив.** Цит. съч., с. 28.

²¹ Пак там.

миграция на юг. Сред тях били гепидите, българите, сарматите, панонците и норийците (*Gepidos, Vulgares, Sarmatas, Pannonis, Noricos*)²². С разрешението на лангобардския владетел различните етноси основали и свои селища в новозавладените италиански територии, като едно от тях вероятно носело името *Българи*²³. Малко след това, през 571 г., когато град Тичино станал временна столица на крал Клеф (572–574), за управител на селището бил назначен небезизвестният херцог *Забан*. Той бил войнствен аристократ, който организиран редица походи в Прованс, нападал и атакувал успешно франките. Изследователят на българите в Италия Винченцо Д'Амико още преди цяло столетие допусна, че името *Забан* нямало нищо общо с лангобардските имена. Според италианския учен произходът му бил „прабългарски“, тъй като бил срещнал подобна дума в турския език, а именно познатата *забит*, която и днес означава офицер, стражар. Подобно сходство едва ли може да се смята за достатъчно основателен довод за горното твърдение²⁴. Също толкова съмнително изглежда и възстаналият по-късно в същото селище херцог *Варнеканций* да е бил българин по произход. Етимологията на името, която според Д'Амико „разяснява цяла една страница от историята и е латинизация на Вар-е-н-кан, което означава ‘комендант’ на гарнизона, буквално преведено "вожд на крепостта", е меко казано несигурна²⁵. Подобно мнение може да изкажем и за определяния като българин от Д'Амико херцог на Милано – Амон²⁶.

Едва век по-късно нова вълна българи под предводителството на вожда Алцек се преселили в Южна Италия²⁷. Споменатият от патриарх Никифор и Теофан Изповедник

²² Павел Дякон. История на лангобардите. Превод и бележки Кр. Гагова. С., 2011, с. 59.

²³ Лишев, Стр. Прабългарите и българското народно име в Европа около началото на V век. – ИИБИ, 5 (1954), 351–365; Павел Дякон. Цит. съч., с. 59.

²⁴ Банковски, Ив. Нещо за прабългарите и по-специално за тези, заселили се в Италия през VI и VII векове. Франкфурт, 1960, <http://ziezi.net/amico/Bankovski.htm>; вж. Д'Амико, V. Цит. съч. Въпросният *Забан* днес е добре познат на историците като един от племенните херцоци, издигнали Клеф за лангобардски владетел след убийството на Албоин през 572 г. Историческите свидетелства го свързват с град Павия и няколко похода на север, но за съжаление не и с българите, дошли с лангобардите в Италия.

²⁵ Д'Амико, V. Цит. съч., с.10.

²⁶ Пак там.

²⁷ Ангелов, Д. Образуване на българската народност. С., 1971, с. 205; Ваклинов, Ст. Формиране на старобългарската култура. С., 1977, с. 33; Бешевлиев, В. Цит. съч., 57–59; Петров, П. Образуване на българската държава. С., 1981, с. 137; Мутафчиев, П. История на българския народ 681–1323. С., 1986, с. 103; Рънсиман, Ст. История на Първото българско царство, С., 1993, с. 35; Златарски, В. История на Българската държава през средните векове. Т. 1. Ч. 1. С., 1994, 119–121; Божилов, Ив. Цит. съч., 195–196; Войников, Ж. Българите в Панония и Италия. – http://www.bulgari-istoria-2010.com/books/BG/BG_V_ITALIJA.pdf. 9 с.; Д'Амико, V. I Bulgari trasmigrati in Italia nei secoli VI e VII dell'era volgare e loro speciale diffusione nel Sannio. Campobasso, 1933; Idem. I Bulgari stanziati nelle terre d'Italia..., 9–10; Guillou, A. Migration et présence Slaves en Italie du VIe au XIe siècle. – Zbornik radova Vizantološkog instituta (Beograd, SAN), 14–15 (1973), 11–16; Pohl, W. Die Awaren. Ein Steppenvolk in Mitteleuropa 567–822. München, 1988, 269–270; Kreutz, B. Before the Normans. Southern Italy in the Ninth and Tenth Centuries. Philadelphia, 1991, p. 40; Christie, N. The Lombards (Ancient Langobards). Oxford, 1995, 98–

пети син на хан Кубрат²⁸ се заселил в днешната област *Кампобасо* до Беневенто в периода 663–668 г. Събитията са добре описани в изворите, като само в латиноезичната литература съществуват три версии на разглежданите събития, а съвсем наскоро бяха открити и въведени в исторически оборот още две хроники от южноиталийските земи, засягащи Алцековото преселение в Италия²⁹. В една от тях (*Салернитанската хроника*) въпросният Алцеко е описан дори като славянски вожд (*dux Sclavorum*).

Най-ранни обаче са сведенията, оставени ни от Павел Дякон. В книга пета от неговата "*История на лангобардите*" се споменава за херцога на българите (*Vulgarum dux*) Алцеко (*Alzecco*), който неизвестно по каква причина изоставил своето племе, навлязъл мирно в Италия с цялата армия на своето херцогство и пристигнал при лангобардския крал Гримоалд (662–671)³⁰. Алцеко поискал да се засели в неговата страна и обещал да му служи вярно. Гримоалд обаче го отпратил при сина си Ромуалд в Беневенто. Херцог Ромуалд приел любезно българския вожд. Отредил му за живеене просторни площи, които дотогава били пусти – Сепино (*Sepinum*), Бовианум (*Bovianum*), Изерния (*Iserniam*) и други градове с техните земи. А титлата на самия Алцеко променил на *гасталд* (*gastaldus*)³¹. Разбира се, получената титла обвързвала предводителя на българите както с кралската власт, така и със съответна военна служба, но го изключвала от претендентите за кралския престол³². Накрая авторът на "*История на лангобардите*" отбелязва, че те (българите) и до днес населяват тази земя. И въпреки че говорят латински, не са изоставили собствения си език (*quamquam et Latine loquantur, linguae tamen propriae usum minime amiserunt*)³³. Същевременно Павел Дякон не пропуска да спомене, че Гримоалд изпитвал силна омраза към римляните (т.е. византийците), тъй като навремето те били излъгали предателски братята му Тасон и Какон³⁴. Натрупаният спрямо ромеите антагонизъм подтикнал лангобардския крал към военни действия в Североизточна Италия. Той неслучайно разрушил град Одерцо (някогашния *Opitergium*), където братята му били убити³⁵. Военни сблъсъци имало и на юг, но с променлив успех. Войските на император Констанс II (641–668), които дебаркирали в Таранто и за кратко

100. От особена важност е и най-новото изследване за Алцековите българи, което представя два нови извора за тях, вж. **Николов, А.** *Alceco dux Vulgarum и заселванията на прабългари в Италия* (под печат).

²⁸ Първ Дюканж отъждествява Алцеко с петия син на Кубрат, вж. **Бешевлиев, В.** Цит. съч., с. 59.

²⁹ **Николов, А.** Цит. съч.

³⁰ Гримоалд е първият беневетински херцог, който става крал на лангобардите.

³¹ **Павел Дякон.** Цит. съч., с. 133.

³² Пак там, с. 16. По принцип престолонаследията при лангобардите е неустановено и е повод за дрязги между отделните херцоци.

³³ Пак там, с. 133.

³⁴ Пак там.

³⁵ Пак там.

време превзели повечето градове, подчинени на лангобардите, впоследствие били разгромени³⁶. Най-вероятно за да подсили отбраната на южноиталианските земи от перманентните византийски и неаполитански нападения, Гримоалд заселил Алцеко именно около Беневенто, който доскоро бил стегнат в обръч от ромейските войски и бил обезлюден не само от войната, но и от неотдавнашната чума.

Втората версия, предложена в „Хрониката“ на Фредегар или Псевдофредегар значително се различавала от събитията изложени при Павел Дякон. Авторът ѝ първо нарекъл предводителя на българите с името Алциок (*Alciocus*)³⁷. По-нататък „Хрониката“ предава, че през 631–632 г. българите представлявали значителна сила в състава на Аварския каганат. Те дори се опитали да наложат свой представител на престола³⁸. След неуспешния опит 9000 от тях били прогонени от Панония към съседното Франкско кралство и по-точно в границите на Бавария³⁹. Първоначално те били приети приятелски от крал Дагоберт Добрия (628–639), но една нощ по негова заповед българите били вероломно избити⁴⁰. От поголовното клане се спасили едва 700 души⁴¹. Впоследствие Алциоковите българи се заселили във Венедската марка (*marca Vinedorum*)⁴² под покровителството на славянския вожд Валук (*Vallux dux Vinedorum*). В тази връзка в криптата на манастира „Св. Флориан“ в Австрия все още се съхраняват приблизително 6000 черепа – вероятно на убитите по време на трагичните събития в Бавария от 632 г. български преселници⁴³. Засега тези човешки останки не са изследвани и само бъдещето би показало тяхната етническа принадлежност. Същевременно прави впечатление и наличието на района *Bulgarn, Pulgarin, Pulgaran* в днешните австрийски земи. Известен под това наименование в няколко документа от XII–XVII век⁴⁴, районът *Bulgarn* се намира около гр. Линц (Североизточна Австрия) и което е по-важно – в непосредствена близост до споменатата *marca Vinedorum*.

³⁶ **Kreutz, B.** Цит. съч., с. 3.

³⁷ ЛИБИ, I, с. 389.

³⁸ Явно голямата, компактна българска маса непрекъснато укрепвала своите позиции в политическия живот на аварската държава и все повече участвала в управлението ѝ. В началото на VII век българите представлявали такава значителна военна сила в Панония, че с тях били длъжни да се съобразяват не само аварите, но и персите. Показателно е сведението на Теофан Изповедник, което разяснява как Сасанидите трябвало да се споразумеят с българите отделно от аварите, за да ги привлекат към подготвяната антивизантийска коалиция през 626 г. Вж. **Димитров, Хр.** България и номадите до началото на XI век. Пловдив, 2011, 45–47.

³⁹ ЛИБИ, I, с. 389.

⁴⁰ Пак там.

⁴¹ Пак там.

⁴² Дн. Словения. Пасажът е изпуснат в ЛИБИ.

⁴³ **Войников, Ж.** Цит. съч., с. 4.

⁴⁴ **Рашев, Р.** Цит. съч., с. 168.

Третият извор, *Gesta Dagoberti*, е най-късен и в общи линии преповтаря историята на Фредегар, като завършва с клането в Бавария, оставяйки ни с впечатлението, че българите били напълно избити.

Естеството на последните две сведения обаче принуди редица медиевисти да разграничат българските предводители Алцеко и Алциок. Васил Златарски например допусна вероятността за две български вълни на преселение към Италия⁴⁵, като възприе и възможността текстът за *Alciocus* да е една по-късна интерполация в Хрониката на Фредегар. Други учени като Валтер Пол по-късно приеха, че споменатият от Павел Дякон Алцеко е син на Фредегариевия Алциок и съответно негов наследник. Трябва да отбележим, че предложените от изследователя на аварите аргументи в никакъв случай не са лишени от основание⁴⁶. И накрая според трети българските вождове нямат нищо общо един с друг⁴⁷.

От друга страна, гръкоезичните автори локализират поселението на Алцеко в района на Равена. Те уточняват, че българският предводител се заселил в Пентаполис⁴⁸ – под властта на *християните* или *ромеите*⁴⁹. Вероятно от тези земи Алцеко по-късно мигрирал на юг. Стивън Рънсиман обаче се усъмни в представените от византийските хронисти събития. Според него те допуснали грешка, тъй като приели Равенския екзархат за синоним на Италия⁵⁰. В този смисъл известният английски медиевист определи заселването на българите, описано от Теофан Изповедник⁵¹, отново в района на Беневенто⁵². Още повече че през 1987 г. в района на Вичене и Морионе, между Бояно и Сепино в Южна Италия⁵³ са открити и проучени 120 гроба с трупологане, с източна ориентация⁵⁴. При десетина от погребенията са открити скелети на цели коне, стремена,

⁴⁵ Златарски, В. Цит. съч., 119–121.

⁴⁶ Против отъждествяването на Алцеко и Алциок, вж. Мутафчиев, П. Цит. съч., с. 103; Pohl, W. Цит. съч., 269–270; Рънсиман, Ст. Цит. съч., с. 35. Проблемът с двамата вождове е подобен на този с Кубрат и Кубер, който се обсъждаше преди доста време в нашата историография. Също така, времевата разлика между споменатите от Павел Дякон и Фредегарий български вождове от близо четиридесет години предполага съществуването по-скоро на две различни личности, може би обвързани чрез роднинство, тъй като Алциок едва ли е бил прекалено млад при опита си да заеме аварския престол. Въпреки това учени като Валтер Пол приемат безусловно Алцеко и Алциок за една и съща личност.

⁴⁷ Рънсиман, Ст. Цит. съч., с. 35.

⁴⁸ Пентаполис (от гр. – „Петградие“) включвал градовете: Римини, Анкона, Фано, Пезаро и Синегалия.

⁴⁹ ГИБИ, III (1960), с. 262; Аргамонов, М. История хазар. Ленинград, 1962, с. 165.

⁵⁰ Рънсиман, Ст. Цит. съч., с. 35. Равенският Пентаполис обаче не е единственият район с това име, затова тезата на Рънсиман е спорна.

⁵¹ ГИБИ, III, с. 262.

⁵² Рънсиман, Ст. Цит. съч., с. 35.

⁵³ Южна Италия, регион Молизе, провинции Кампобасо и Изерния.

⁵⁴ Ceglie, V., B. Genito. La necropoli altomedievale di Vicenne a Campochario. Archeologia de Mosile. Roma, 1991, 329–334; Ceglie, V. Lo scavo della necropoli di Vicenne. Conoscenze, 4, Campobasso, 1988, 31–48; Рашев, Р. Цит. съч., с. 169; Дженито, Б. Стремена аварскаго типа в Италия. – В: Антична цивилизация и варварски мир. II. Новочеркасск, 1992, 151–157; Christie, N. The Lombards, 98–100.

стрели и други нехарактерни за лангобардските некрополи елементи⁵⁵(фиг.2). В гроб № 102 от некропола на Морионе е открит дори конник в пълно бойно снаряжение. А в погребението е поставена и конска сбруя, украсена със сребро. Интерес предизвиква откритият в гроб № 33 пръстен с печат, подсказващ, че притежателят му се е ползвал с особен статус в общността, към която е принадлежал. В следствие на което се предполага, че гробът може да е на Алцеко или на негов наследник⁵⁶ (фиг. 1). Друг гроб (№ 85) от Вичена съдържа в погребалния инвентар най-разнообразни видове оръжия, характерни както за лангобардите, така и за номадите – едноостър дълъг нож (*скрамасакс*)⁵⁷, копие, стрели и части от рефлексен лък. Облеклото на погребания впечатлява с интересния колан, украсен със зооморфни апликации. Открита е и монета, поставена в устата на покойника – явна реминисценция на т. нар. *Харонов обол*⁵⁸. Поводите на коня включват украси от бронз с различна форма, придаващи им особено изящество. Гроб № 85 специално илюстрира и един ритуал, намерил широко приложение на изток, където във всички конни погребения присъстват железни стремена. А откритите в него стрели с по три пера имат корени още от хунско време. В женските гробове (№ 40 и 98) археолозите се натъкват на изящно изработени предмети. Сред тях присъстват обеци и огърлици от кехлибар, чийто паралели откриваме в аварските погребения от Карпатския басейн⁵⁹. (махаме изречението)

Датирането на погребенията се отнася към втората половина на VII век благодарение на откритите *in situ* монети от периода 650–680 г.⁶⁰ Подобни археологически паметници от Панония издават директна връзка на стремената с ранноаварските паметници⁶¹. По принцип лангобардските погребения включвали богат и разнообразен инвентар. При тях често преобладава военната екипировка – състояща се от конска амуниция, шпори и нападателни оръжия⁶². В Италия лангобардите приемат и „развития тип“ колан с ремъци, характерен както за аварите, така и за българите (фиг. 3;

⁵⁵ Рашев, Р. Цит. съч., с. 169.

⁵⁶ Christie, N. The Lombards, 98–100.

⁵⁷ Скрамасакс (вид сакс) – късо едностранно заострено хладно оръжие за близък бой, подобно на нож, с обща дължина 45–50 см. Характерно оръжие за варварските германски племена от V–VIII век, вж. Иванов, И. Войната в Западна Европа през Средните векове (V–XVI в.). В. Търново, 2008, с. 196.

⁵⁸ Харонов обол – известен през Античността *обичай* да се поставя монета в гроба при мъртвеца – в устата или в ръката, с която да заплати за превозването на душата си в подземното царство.

⁵⁹ Ковачевич, Ј. Аварски каганат. Београд, 1977, 149–192.

⁶⁰ Arslan, E. Le monete delle necropoli di Campochiaro e la monetazione anonima beneventana nel VII secolo. – In: Atti Conv. I Beni Culturali nel Molise. Campobasso, 2004, 87–131; Ceglie, V., B. Genito. Цит. съч., 329–334; Ceglie, V. Lo scavo della necropoli di Vicenne, 31–48; Рашев, Р. Цит. съч., с. 169.

⁶¹ Дженито, Б. Цит. съч., 151–157; Рашев, Р. Цит. съч., с. 169.

⁶² Christie, N. Langobard Weaponry and Warfare, A.D. 1–800. – Journal of Roman Military Equipment Studies, Vol. 2 (1991), 1–26, вж. Menis, G. C., ed. I Longobardi. Exhibition Catalogue. Milan, 1990.

5). Освен това византийското влияние се налага особено бързо сред аристокрацията, най-вече в резултат на контактите ѝ с местното население. Твърде често лангобардите използват и предмети, украшения, облекло, характерни за някогашния им престой в Панония⁶³(фиг. 4). Срещат се зооморфни фибули, издължени като клон или нокти на граблива птица. Познати са и висящи украшения за колани в бестиарен стил⁶⁴.

Но в случая трябва да отбележим, че наличните артефакти не ни позволяват да отнесем разглежданите находки към германския културен кръг. Наистина, токите за колани и специфичните украшения, присъщи за материалната култура на лангобардите, са налице. Въпреки това, повече от очевидно е, че в дадения некропол имаме работа с друга културна традиция, визирайки откритите останки от погребения на коне. По-важно е обаче, че част от въоръжението, обеците и стремената, със силно аварско влияние, се датират в един по късен период, именно след изселването на лангобардите от Панония⁶⁵. Валери Йотов в своя труд върху въоръжението през българското ранно средновековие датира тези стремена – тип 2, вариант Б – в VII–VIII век, като открива техни преки паралели от Перник (България) до Маняк (Башкирия) и Глодоси (Украйна) на изток⁶⁶. В тази връзка разкриването на погребален инвентар с „азиатски“ елементи в лангобардски контекст, какъвто е случаят с Вичена, е наистина забележителен и трябва да се тълкува преди всичко като наследство в погребалните обичаи на един „чужд“ етнически субстрат, принуден да живее в различна от своята културна среда. Затова можем да приемем, че погребенията от района на Беневенто са свързани с алцековите българи и тяхната диаспора през VII век, имайки предвид както престоя на последните в земите на Аварския каганат⁶⁷, така и наличните писмени извори, които разгледахме.

В тази връзка друг интересен некропол от Централна Италия от VII век е този при Кастел Трозино (*Castel Trosino*). Изследван още в далечната 1893 г., той включва над 250 богати погребения на лангобарди⁶⁸. Сред изключително ценните експонати се намира и апликация за колан с изображение на „ипсилон с две части“ (фиг.8). Този интересен паметник впоследствие бе интерпретиран като част от „прабългарски колан“, „дар от българин или притежание на погребан българин“⁶⁹. За съжаление семантиката на тази

⁶³ Вж. **Vona, I.** *The Dawn of the Dark Ages: The Gepids and the Lombards in the Carpathian Basin.* Budapest, 1976.

⁶⁴ **Menis, G. C., ed.** Цит. съч.

⁶⁵ **Дженито, Б.** Цит. съч., 151–157; **Рашев, Р.** Цит. съч., с. 169.

⁶⁶ **Йотов, В.** Въоръжението и снаряжението от българското средновековие VII–XI век. Варна, 2004, с. 143.

⁶⁷ **Ковачевић, Ј.** Цит. съч., 145–149.

⁶⁸ Вж. каталога на откритите експонати: **Paroli, L., M. Ricci.** *La necropoli altomedievale di Castel Trosino.* Vol. I. Firenze, 2007.

⁶⁹ **Войников, Ж.** Цит. съч., 4–5.

находка като символ на прабългарите и техните вярвания е спорна и все по-често отхвърляна в научната литература. По-скоро „ипсилон с двете хасти“ е християнски символ, познат още от Късната античност⁷⁰. Същият символ срещаме и в тимпана на катедралата в град Ларино, в близост до разгледаните по-горе погребения във Вичена. Някои съвременни учени отново го оприличават на таен, мистичен знак, оставен ни от древните българи – естествено със скрит подтекст и само привидно свързан с християнството⁷¹. Но, противно на изложената хипотеза, изображението над централния вход на църквата в Ларино е типично за готическото изкуство. То по-скоро представя Разпятие Христово, където ипсилонът е разпънатият Иисус, а двете хасти изобразяват Девата и апостол Йоан, явно без да се влага някаква друга символика (фиг. 12).

Други сведения за българското присъствие в Южна Италия са запазени в беневентинските архиви. По-малко от век след заселването на Алцековите българи те ни разкриват случай на посегателство от лангобардския принц Сикард (832–839) към негов поданик – българина *Граузолфо*. Иван Банковски открива пръв споменатата жалба, според която принцът отнел притежаваната от Граузолфо гора и щедро я дарил на близкия манастир⁷². В друг документ от Неаполитанския архив (*Regii neapolitani archivi monumenta*), датиран в 951 г., също се описват някакви българи. Те живеели около черквата „Св. Андрей“⁷³. Банковски отбелязва и документ № 407 от многотомното издание „Codice Diplomatico Cavense“. Въпросният препис бил издаден в град Лукера и от него се вижда, че през 989 г. в замъка Монте Ротаро се намирало лозето на някакъв българин⁷⁴.

⁷⁰ **Рашев, Р.** Съмнителни и недостоверни паметници на прабългарската култура. – В: *Studia Protobulgarica et mediaevalia europensia*. В чест на професор Веселин Бешевлиев. С., 2003, 158–175; **Същият.** Още за християнския смисъл на някои „прабългарски“ знаци. – В: *Историкии*. Т. 3: Юбилеен сборник в чест на доц. д-р Стоян Витлянов по случай неговата 60-годишнина. Шумен, 2008, 25–31.

⁷¹ **Войников, Ж.** Цит. съч., с. 5.

⁷² **Банковски, Ив.** Нещо за прабългарите и по-специално за тези, заселили се в Италия. – <http://edinzavet.wordpress.com/2009/07/16/sbbvi-ibankovsk/> Авторът – майор Иван Банковски, принадлежи към фамилия, дала поколения бележити офицери. Той е роден през 1911 г. в София. Завършва ВНВУ. През 1946 г. е уволнен от армията. През 1948 г. няколко часа преди да го арестуват успява да избяга. Заловен е в Югославия и следващата година прекарва в лагери и затвори. През 1949 г. по щастлива случайност се добира до италианската граница. Прекарва една година в италиански бежански лагер, след което успява да се установи във Франкфурт. Активен в емигрантските среди. Секретар на координационния център на българските емигрантски организации, член на българската делегация към „Световната антикомунистическа лига“, сътрудник на емигрантските издания „Борба“, „Лъч“, „Bulgarian Review“, „Българска реч“, „Свободен народ“, „Завет“, „Македонска трибуна“, „Национална България“. Забележителен поет и автор на няколко книги, издадени в емиграция. Умира на 15 ноември 1988 г. във Франкфурт – само година преди да се осъществи мечтата на живота му – да види страната си свободна от комунизма.

⁷³ **Банковски, Ив.** Цит. съч.

⁷⁴ Пак там.

Напълно подобавашо, в южноиталианските средновековни архиви не са подминати и политическите събития в Българското царство от втората половина на IX век. Сведения за тях черпим от Аналите на Лупус Протоспатарий (*Annales Lupi Protospatharii*)⁷⁵. Те съобщават как през годините 1015–1016 кралят на България Самуил починал⁷⁶. След него управлявал синът му (Гаврил Радомир), който в крайна сметка бил убит от сина на Аарон (*filio Aroni*)⁷⁷. С това сведение ще поставим и горната граница на този етап от българското присъствие в Южна Италия. Той завършил с възстановяването на византийската власт в Апулия и Калабрия и утвърждаването на ефимерните лангобардски държавици (*принципати*) в Кампания към 1000 г.

3.

Напълно разбираемо, последният период бил най-кратък като времетраене, но за сметка на това богат на събития и личности, свързани с българското присъствие и диаспора на Апенините. Той съвпаднал с драматичното покоряване на българските земи от император Василий II (976–1025) и последвалото интегриране на местното население в състава на Византийската империя⁷⁸. По това време „българска следа“ в Южна Италия оставило житието на св. Нил Млади, писано от ученика му Вартоломей⁷⁹. В агиографията е отбелязана една случка с известния светец в Калабрия, в която последният, намирайки на пътя лисича кожа и увивайки я около главата си, бил наречен, явно обидно, „български монах“⁸⁰. И въпреки че децата, които го замеряли с камъни, в текста го наричали пейоративно арменец и франк, българските историци припознават в образа на св. Нил бродещия и неуморен богомил⁸¹. Френският византолог Андре Гийу отдава по-правдиво разигралите се събития на ненавистта на гръцките деца в Росано (Калабрия) към българските, арменските или латинските монаси, че дори и към този строг аскет.

⁷⁵ Churchill, W. The Annales Baresenses and the Annales Lupi Protospatharii. Critical Edition and Commentary. Unpublished dissertation. University of Toronto, 1979, p. 360.

⁷⁶ Пак там; ЛИБИ, II, с. 385.

⁷⁷ Вж. Falkenhausen, V. The Greek Presence in Norman Sicily: The Contribution of Archival Material. – In: Loud, G.A. & A. Metgalfе, ed. The Society of Norman Italy. Leiden: Brill, 2002, 253–289; Loud, G.A. Southern Italy in the eleventh century. – In: The New Cambridge Medieval History. Vol. II, part 2. Cambridge, 2008, 94–120.

⁷⁸ Годината, в която Василий покорил окончателно България, е 1018.

⁷⁹ Не се знае дали е анонимно, или е дело на монаха Вартоломей, вж. Falkenhausen, V. Цит. съч., 253–289.

⁸⁰ Louillet, G. Saints de Sicile et d'Italie méridionale aux VIIIe, IXe et Xe siècles. – Byzantion 29–30 (1959–1960), 125–167; Borsari, S. Il monachesimo bizantinonella Sicilia e nell'Italia meridionale prenormanne. Naples, 1963, 46–63.

⁸¹ За коментар вж. Божилов, Ив. Цит. съч., с. 29.

Авторитетният познавач на ромеите в Италия допуска и наличието на един или повече български манастири на полуострова⁸². Същевременно в днешната ойконимия на Апенините се е запазило името *Celle di Bulgheria*, с което се нарича едно градче в Кампания (Южна Италия), в района на Салерно. В близост до него се намира и планина, известна като *Monte Bulgheria*. Неслучайно местното население свързвало името на селището и планината със заселилите се тук през Средновековието българи. Най-вероятно на територията на днешния град се е намирал някой от споменатите от Гийу български манастири, тъй като италианската дума *cella* – стая, килия – би могла да се свърже с отдалите се на самота в този район монаси.

Освен като иноци, българите след хилядната година се срещали и сред наемниците във византийската армия на Апенинския полуостров, сред гражданите на южноиталианските градове и дори сред управителите на *катепаната Италия*. Особено показателна е историята с някой си Лупо, който искал да стане гражданин на Бари в 1127 г. По тардиция, за да бъде допуснат сред новодошлите преселници в апулийския град (т. нар. *affidati*), лицето трябвало да докаже чрез трима свидетели на градската управа, че не е роб и не е родено като такава. В случая, Лупо твърдял, че е от български произход и по този начин не би могъл да е с робски статут. Думите му потвърдили и трима негови съграждани (*conciues*)⁸³. В тази връзка Андре Гийу особено сполучливо определя българите в италианските земи като „собственици, земеделци, монаси или войници ... понякога глави на големи фамилии, които присъстват в някои градове, откриват се сред ръководните им кланове и запазват поне отчасти етническата си физиономия до средата на XI век.“⁸⁴ На този фон „Барийските анали“ (*Annales Barenses*) са запазили спомена за български воители – наред с власи, турци и македонци – сред участниците във военните действия на о. Сицилия през 1027 г.⁸⁵ В том IX на гореспомнатия архив *Regii neapolitani archivi monumenta* е документирано и как в 1076 г. българинът *Сефано Булгаро* от Неапол получил благородническа титла, без да се указва точно каква. Неаполитанските документи споменават също и улица в Неапол, която незнайно по какви причини в 1086 г. била наречена *Булгаурси*⁸⁶. От българско потекло вероятно бил и *протоспатарият, катепан* на византийска Италия *Василий Войоан* (*Βασίλειος Βοϊωάννης*).

⁸² **Guillou, A.** La cultura slave dans le catepanat d'Italie (X–XI s.). – In: Les cultures slaves et les Balkans. 1. Sofia, 1978, p. 269.

⁸³ Codice diplomatico barese IV, Le pergamene di S. Nicola di Bari. Periodo normanno (1075—1194), ed. F. Nitti di Vito, Bari, 1900, N.74.

⁸⁴ **Божилков, Ив.** Цит. съч., с. 30.

⁸⁵ **Churchill, W.** Цит. съч., с. 346.

⁸⁶ **Банковски, Ив.** Цит. съч.

Предположението, че Войоан (Боян, Баян)⁸⁷ е българин, изказват редица съвременни учени. Сред тях са Иван Божилов⁸⁸ и немският византолог Вера Фолкенхаузен⁸⁹. Всъщност Василий Войоан бил не само най-успешният, но и най-продължително време задържалият се в южноиталийските земи имперски служител – от 1017 до 1028 г. По време на престоя си Войоан възстановил мира в Апулия, потушил бунта на отцепника Мелус, водил успешни военни кампании в Сицилия и Далмация. А също така реновирал и много от старите градове и крепости в южноиталийските земи⁹⁰. От неговото управление се е запазила и една интересна история за пленения лангобардски бунтовник Датус, роднина на Мелус. В изискан византийски стил той бил хвърлен за наказание в морето, в чувал заедно с маймуна, петел и змия. Протоспатарият Войоан имал и син, известен като *Exaugustus Voioannes* – катепан на Италия в периода 1041–1042 г. За съжаление той не наследил управленските способности на баща си. Останал в историята само с високопарната реч, която държал пред своята войска преди битката с принца на Беневенто Аденулф⁹¹, която загубил.

С предполагаем български произход бил и протоспатарият *Вулгарос Христофорос* – бивш помощник и приближен, а по-късно и наследник на Василий Войоан като катепан на Италия. Кариерата му на Апенините реално била краткотрайна (1028–1029), но за сметка на това разполагаме с множество сведения за неговата личност. Името на Вулгарос Христофорос било издълбано върху мраморния праг и в арката на църквата „Св. Богородица Халкеон“ (Солун). Споменава се от Лупус Протоспатарий, в Сицилийско-Сарацинската хроника (*Cronaca siculo-saracena di Cambridge*)⁹² и върху един печат в колекцията на Закос⁹³.

Не на последно място ще отбележим, че присъствието на българите в италийските земи се подкрепя и от местната топонимия, както и от редица лични имена, запазени на Апенините. Но картографирането на топоними с основа *булг* и *болг* всъщност показва, че

⁸⁷ **Falkenhausen, V.** Цит. съч., 253–289.

⁸⁸ **Божилов, Ив.** Цит. съч., 262–263.

⁸⁹ Въпреки последвалия диспут около името на Василий Войоан, разполагаме със сигурен източник относно личността му – произведението на Гийом Апулийски „*Gesta Roberti Wiskardi*“, където се споменава *когномена* Багианус. - вж. *Anonymi Barensis Chronicon* и *Лунус Протоспатарий*, където името на Войоан присъства в различни форми: *Bugianus, Bogianus, Voiano*. Един печат, открит от Гюстав Шлюмберже, принадлежащ на стратега и протоспатария Йоан и някога приет за собственост на Войоан, вече не се свързва с италийския катепан. вж. **Falkenhausen, V.** Цит. съч., с. 148; **Holmes, K.** *Basil II and the Governance of Empire (976–1025)*. Oxford, 2005, 429–447.

⁹⁰ **Guillou, A.** *Production and Profits in the Byzantine Province of Italy (Tenth to Eleventh Centuries): An Expanding Society.* – DOP, 28 (1974), 89–109.

⁹¹ **Божилов, Ив.** Цит. съч., с. 264. В проспекта каталог, № 207.

⁹² Пак там, 273–275. В проспекта каталог, № 248.

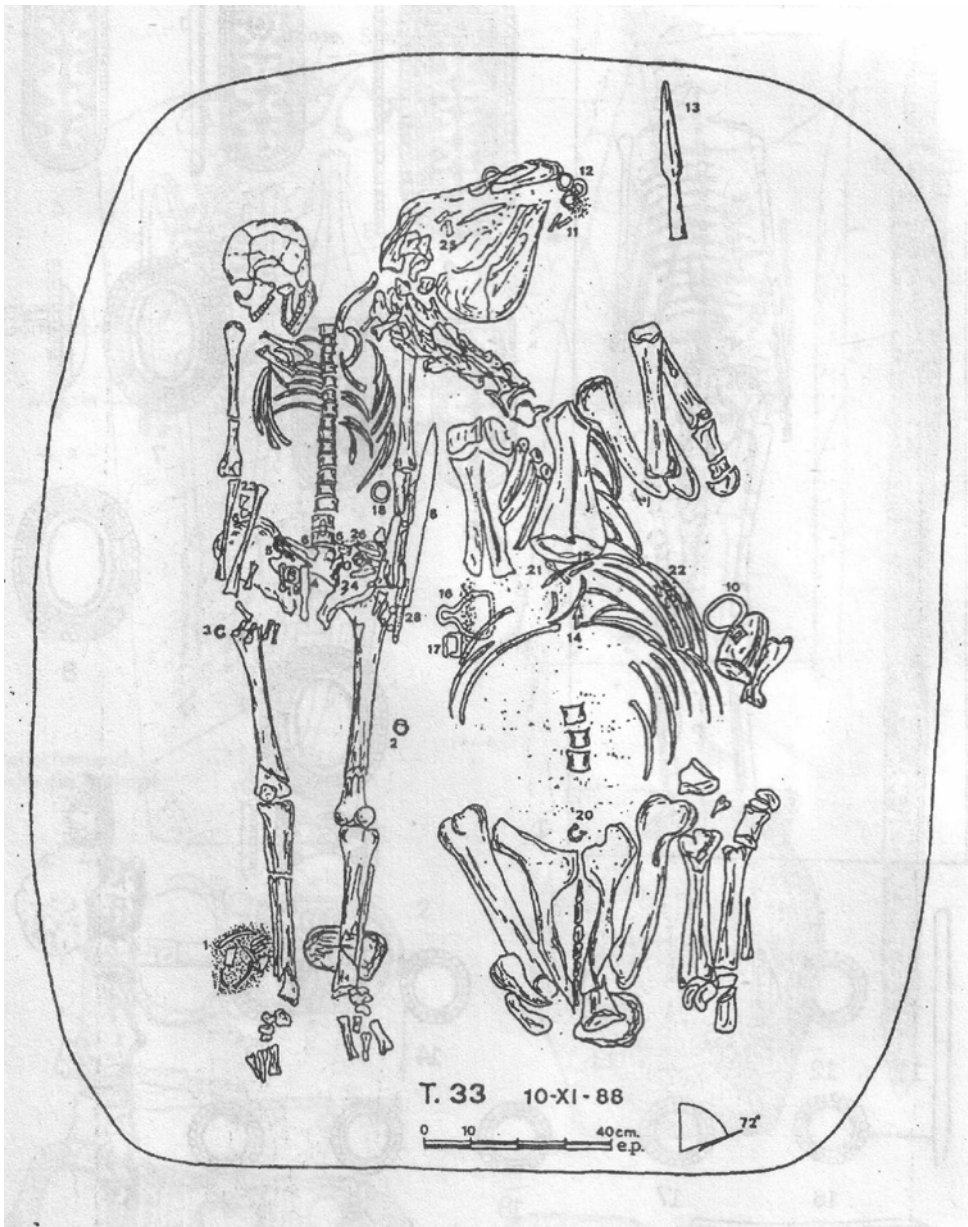
⁹³ **Zacos, G.** *Byzantine Lead Seals II.* Bern, 1984, No 906.

те са разпространени предимно на север, отвъд Рим, и в значително по-малка степен на юг. Страшимир Лишев навремето спомена множество имена с този корен, носители на които вероятно са все далечни наследници на древните българи – *Булгарикус*, *Пулгуларус*, *Булгариус*, *Булгари* и т.н. А тяхната употреба, както вече отбелязахме, отново преобладава в района на Северна Италия⁹⁴. От южната част на полуострова ни е известен единствено района *Болгер* (около Тренто), река *Булгано*, планината *Монти Булгерия* и общината *Челе ди Булгерия* в близост до гр. Салерно. Но и това не е малко.

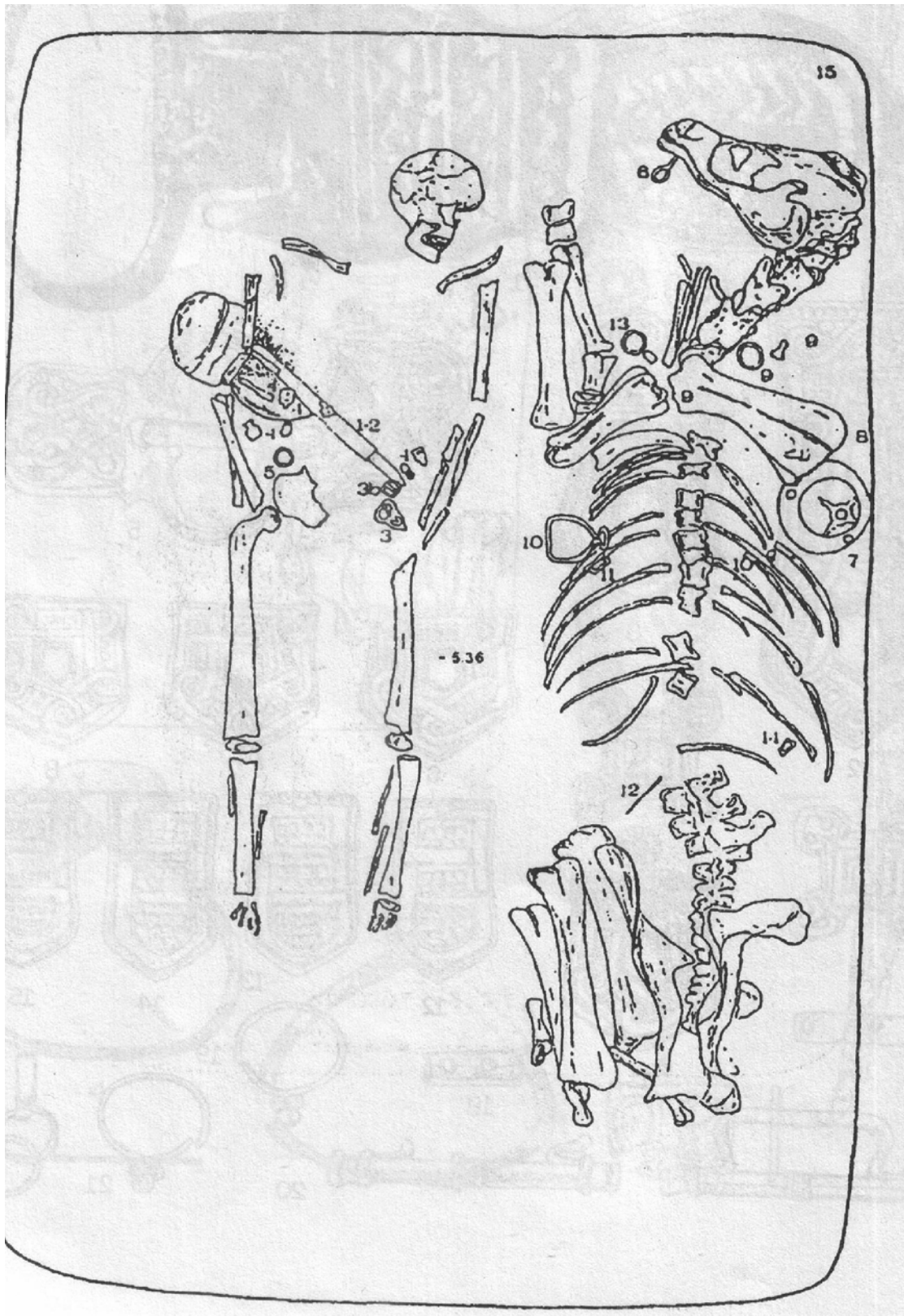
За разлика от топонимията и ономастиката обаче, в никакъв случай не бива да се доверяваме на антропологията, най-вече когато се опитваме да идентифицираме българското присъствие на Апенинския полуостров. Ако навремето по този начин постъпваха Д'Амико и Банковски, които упорито търсеха и представяха монголоидните черти сред местното население като неоспоримо доказателство за българския му (турански) произход, то това бе в резултат от наложените, вече остарели представи и стереотипи за етногенезиса на прабългарите⁹⁵. Въпреки отпадането на някои от изброените антропологични свидетелства относно българското присъствие в Южна Италия през VI–XI век, в края на краищата стигаме до заключението, че българите са имали своята неоспорима роля в историческото развитие на Апенинския полуостров през разглеждания период.

⁹⁴ Лишев, Стр. Цит. съч., 351–365.

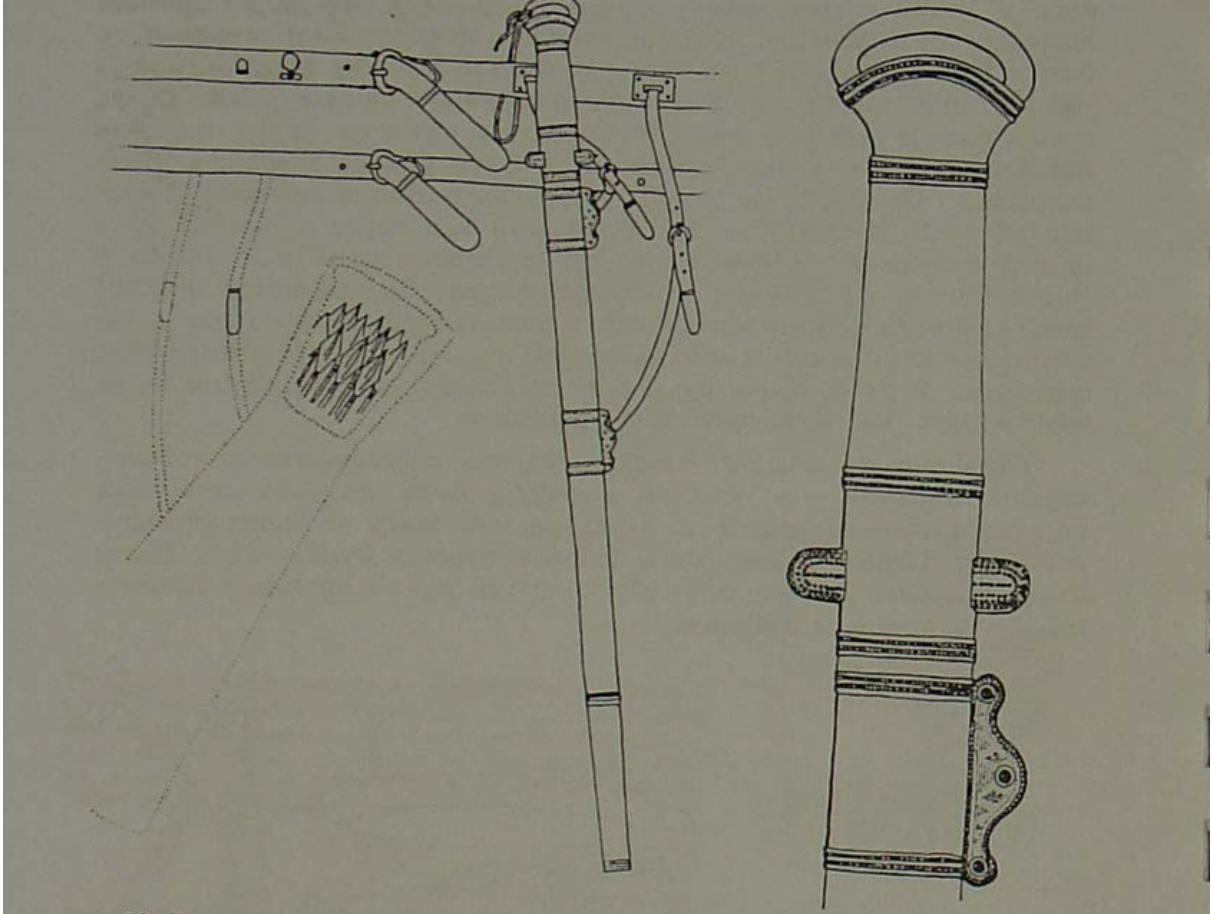
⁹⁵ D'Amico, V. I Bulgari stanziati nelle terre d'Italia..., 26–33; Банковски, Ив. Цит. съч.

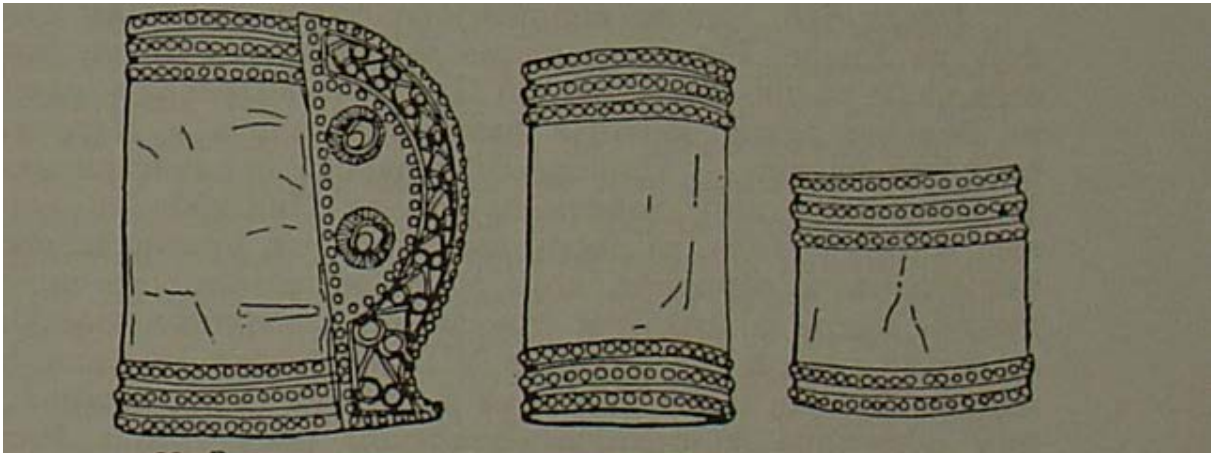
Фиг. 1. Гроб № 33 от некропола при Вичене (по Р. Рашев, таб. 106; Seglia, Genito)

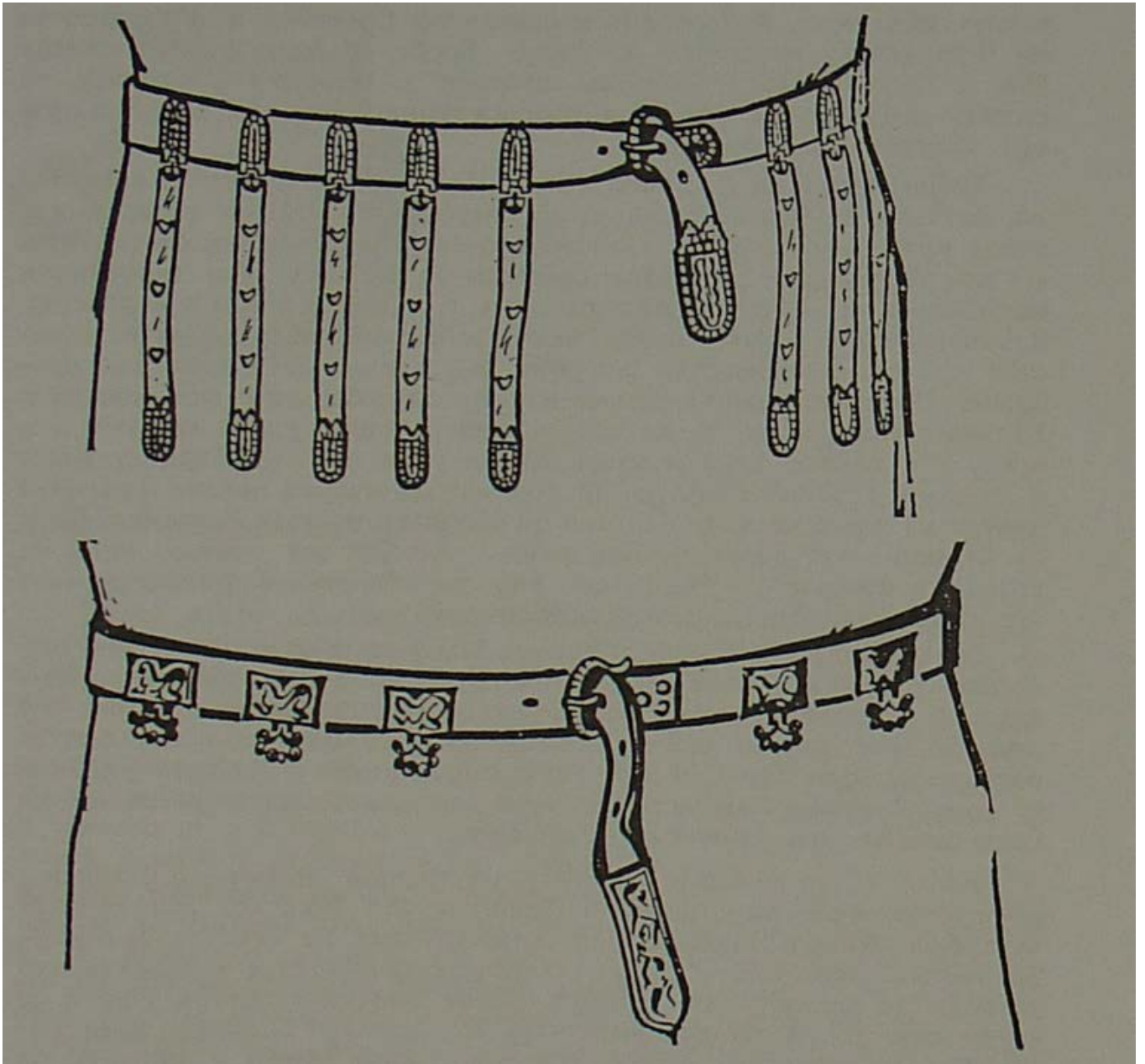
Фиг. 2. Гроб на конник от некропола при Вичене (по Р. Рашев, таб. 105; Genito, fig. 1)

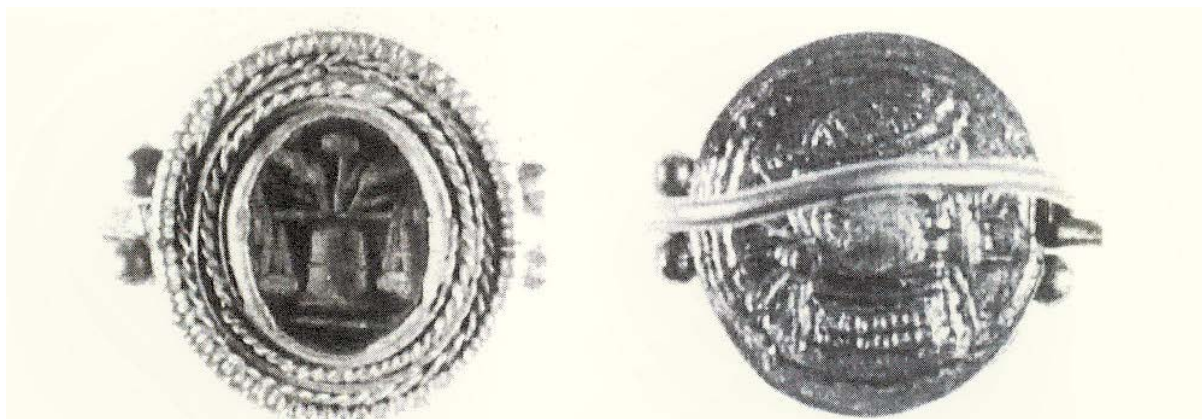
Фиг. 3. Реконструкция на „развит тип“ колан от VII век (по Ј. Ковачевић, фиг. 38)

Фиг. 4. Златен обков на ножница от Унгарија, VII век (по Ј. Ковачевић, фиг. 39)

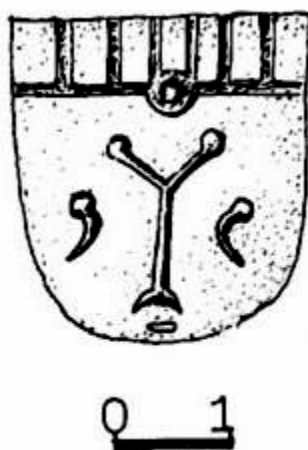
Фиг. 5. Реконструкция на „развит тип“ колан, вариант 2 и 3, VII век (по Ј. Ковачевић, фиг. 46)

Фиг. 6. Предполагамият пръстен на Алцеко (от гроб № 33).
Експонираните погребения от Вичена и Морионе

Фиг. 7. Находки от богатия некропол при Кастел Трозино - не

Фиг. 8. Апликацията за колан от Кастел Трозино

Фиг. 8. Готическият тимпан на катедралата в гр. Ларино (Италия)

MEDIAEVALIA

QUOD DEUS VULT!

Сборник в чест на професор дин Красимира Гагова

Съставители и редактори:

доц. д-р Ивайла Попова

доц. д-р Александър Николов

гл.ас. д-р Никола Дюлгеров

Художник на корицата:

Христо Тренев

ISSN 1314-2755